

journalist van de *Bredase Courant*, M. J. G. Nijkamp, en hij wist, samen met deze, twee passeurs in België te vinden die bereid waren, vluchtelingen via het gebied van Baarle-Nassau over de grens te brengen en hen aan Belgische identiteitspapieren te helpen; de in Baarle-Nassau wonende broer van een van die helpers werd de persoon die waarschuwde als Campert en Nijkamp weer met vluchtelingen in aantocht waren. Voor de gehele operatie moesten die vluchtelingen f 300 per persoon aan de helpers betalen. Zij werden naar Turnhout gebracht en dienden vandaar op eigen gelegenheid verder te reizen. Campert en Nijkamp hadden op deze wijze ongeveer twintig Joden helpen ontsnappen toen zij omstreeks 20 juli '42 samen met een nieuwe Joodse vluchteling gearresteerd werden doordat hun activiteit aan de *Sicherheitspolizei* verraden was door een onbekende denunciator; de gehele groep werd opgerold. De vluchteling pleegde in de daarop volgende nacht zelfmoord, Campert en Nijkamp zaten geruime tijd in Breda gevangen (waar Campert een roman van Joseph Conrad en gedichten van Shakespeare vertaalde) en kwamen uiteindelijk in het concentratiekamp Neuengamme terecht, waar beiden stierven – Campert in januari '43, veertig jaar oud.¹

In de zomer van '42 werd door een Amsterdammer, Eduard Messer, nog een andere vluchtweg naar België op touw gezet.² Messer had daartoe contact opgenomen met een oud-politieman uit Esschen (België) en een slagersknecht uit Roosendaal die al een Joodse vrouw en haar dochter, beiden aan Messer bekend, over de grens gesmokkeld hadden, tegen vrij hoge betaling overigens. Messer maakte van deze route gebruik om een tiental Joden naar België te laten brengen, maar hij brak de relatie met de oud-politieman en de slagersknecht af toen hem bleek dat dezen hun financiële eisen gingen opschroeven. Messers vriend, de journalist Peter

¹ Er is eertijds wel beweerd dat Campert bij zijn hulp aan Joden hoofdzakelijk door financiële motieven gedreven zou zijn; er werd dan op gewezen dat hij in de periode waarin hij die hulp verleende, minder op zwart zaad zat dan tevoren. Wij houden het voor aannemelijk dat Campert wel eens een gift aanvaard heeft van diegenen die hij over de grens bracht, maar het staat vast dat het genoemde bedrag van f 300 niet bij Nijkamp of hem terecht kwam maar bij degenen die de vluchtelingen over de grens hielpen. (PRA-Den Bosch: p.v. no. 5599 inz. het arresteren van Joodse Nederlanders in Noord-Brabant (12 dec. 1947), getuige A. van Loon (16 nov. 1945), p. 46 (Doc. II-363 b, b-1) Campert wordt in dit proces-verbaal als 'Kamper' aangeduid.) De twee passeurs die in België woonachtig waren, kwamen ook in concentratiekampen terecht; zij overleefden de oorlog. ² Messer was in mei '40 leerling-journalist bij *Het Algemeen Handelsblad*, hervatte in de herfst zijn universitaire studie en kreeg een jaar later een aanstelling bij de inspectie van de prijsbeheersing.